"जीर्ण" शीर्षकको चित्र जस्तै ललितकला क्याम्पस

सुवास आचार्य

दरबार हाइस्कुलको ठीक पछाडि भोटाहिटीको मुखैमा उभिएर पूर्वतिर हेर्नुस् ओइलिएर झर्न लागेको गुलावजस्तै देखिन्छ 'ललितकाल क्याम्पस ।' साइनबोर्ड हुँदैन, थियो त जो-कोहीले पनि कुनै तबरबाट यो तीन तलाको भवनलाई क्याम्पसको अनुमान लगाउनै सक्दैनन् । अति ब्यस्त भोटाहिटी, साँगुरो गल्ली, सवारी साधनको आवाजले कुराकानी गर्नै कठिन पर्ने त्यस्तो साँघुरो ठाउँमा क्याम्पस हुन्छ भनेर कसले अनुमान लगाउने ?

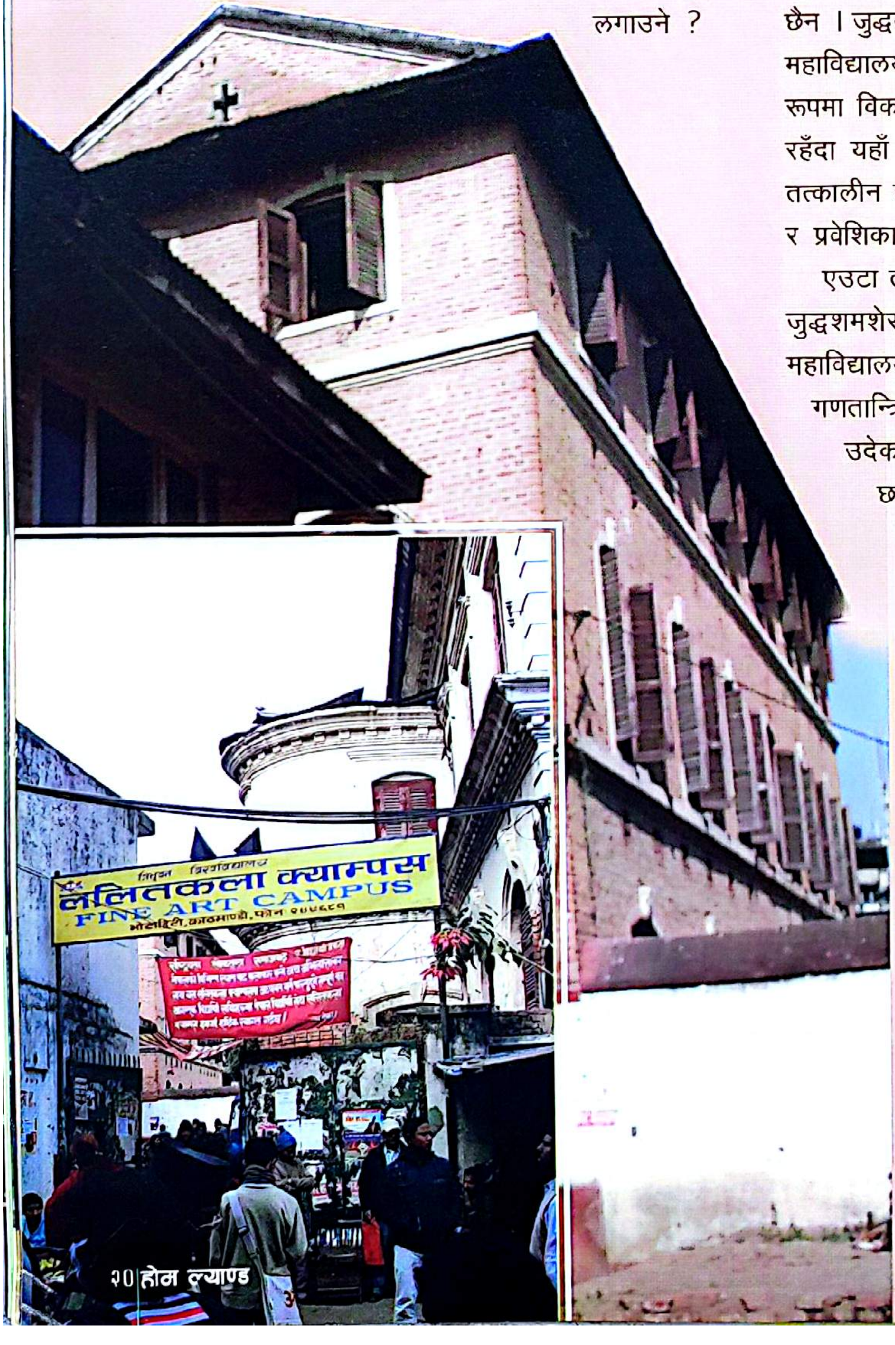

भनिन्छ, कलाको सुरूवात/सिर्जना शून्यताबाट हुन्छ । ललितकलाको वातावरण शब्दमा व्यक्त गरिने अवस्थाको नै छैन । करिब १०० वर्ष जति अघि निर्माण गरिएको भवनमा जुद्धशमशेर जबराले जुद्धकला पाठशालाको स्थापना गरेका थिए । जुद्धशमशेरको पालादेखि अहिले माधव नेपालको पालासम्म ललितकला क्याम्पस जहाँको तहीँ रहेको छ । भनिन्छ, बाह्र वर्षमा त खोलो पनि फर्कन्छ तर शताब्दीकै यात्रा तय गरिसक्दा पनि ललितकला क्याम्पस भवनको मुहार फेरिने दिन आएको छैन । जुद्धकला पाठशालाको रूपमा स्थापित क्याम्पस ललितकला महाविद्यालय हुँदै वि.सं. २०३० मा त्रि.वि. को आंशिक क्याम्पसको रूपमा विकसित भएको हो । ललितकला महाविद्यालयको रूपमा रहँदा यहाँ अध्ययन गर्न प्रवेशिका उर्त्तीण हुनु जरूरत थिएन । तत्कालीन समयमा नेपालमा प्रवेशिका परीक्षाको व्यवस्था नभएको र प्रवेशिका उत्तीर्णको संख्या पनि ज्यादै न्यून रहेको थियो ।

एउटा तानाशाह, एकतन्त्रीय राणा शासक परिवारमा हुर्किएका जुद्धशमशेरको व्यक्तिगत शौखको विषय कला, पाठशाला, महाविद्यालयको रूपमा स्थापित भएको सबैलाई छर्लंग छ, तर गणतान्त्रिक नेपालका सचेत नेताहरूले कलाको महत्व नबुझ्नु उदेकलाग्दो विषय बनेको छ । भवन दिनानुदिन जीर्ण छ । क्याम्पस वरपर उभिन पुग्ने जमिन पनि छैन । टुटेफुटेका झ्याल ढोका, उप्केका भित्ता, अँध्यारा कोठा, भ्यान्टिलेसनविहीन झ्यालहरू नै ललितकला भवनको सामान्य स्केच हो । क्याम्पसमा प्रवेश गर्दा जो-कोहीलाई लाग्छ यो घर हो या क्याम्पस । हुन पनि त नहोस् कसरी । जुद्धशमशेरले आफ्नो व्यक्तिगत प्रयोजनको भवनमा सुरू गरेको पाठशालामा क्याम्पस नै सञ्चालन गर्दा करिब १०० को संख्यामा विभिन्न क्षेत्रका कलाकारहरूको उत्पादन गरिसिकेको ललितकला आफैमा "जीर्ण" शीर्षकको चित्र जस्तै लाग्छ । स्नातक तह प्रथम वर्ष, संगीत अध्ययनरत बाग्लुङका हेमराज पुन क्याम्पस, क्याम्पस जस्तो नरहेको र स्तरीय शिक्षाको वातावरण नरहेको धारणा व्यक्त गर्नुहुन्छ । पुनकै शब्दमा, "करिब शताब्दी पुरानो भवनको उचित मर्मत सम्हार हुनु जरूरत रहेको छ । प्रयोगात्मक आभ्यासका लागि पर्याप्त स्थान व्यवस्था गर्नु तत्काल अत्यावश्यक रहेको छ ।"

सायद विश्वमै यो दुरा अवस्थामा कला क्याम्पस रहेको छैन

राजु मानन्धर

ललितकला क्याम्पस प्रमुख

यति युवा अवस्थामै क्याम्पस प्रमुख जस्तो जिम्मेवार पद सम्हाल्दै हुनुहुन्छ, कस्तो अनुभुति गर्दै हुनुहुन्छ ?

त्रि.वि.का आंशिक क्याम्पस प्रमुखहरूमध्ये म युवामा पर्दछु । मैले अध्यापनमा लामै समय बिताएको छु । क्याम्पस प्रमुख पद विगतमा मैले अध्यापन क्षेत्रमा देखाएको कुशलता, दक्षताका कारण प्राप्त गरेको हुँ । दुःख र मिहेनतको फल अवस्य पाइने र मीठो हुने कुरामा विश्वास राख्दछु र क्याम्पस प्रमुख हुँदा मैले आफूलाई जिम्मेवारी थपिएको महसुस गरेको छु ।

ललितकला क्याम्पसको भौतिक अवस्था कस्तो रहेको छ ?

तपाईले नै देखिरहनु भएको छ नि । हेर्नुस् भत्किन लागेको जीर्ण भवन, कक्षामात्र कला अध्ययनका लागि उज्यालो पुग्दैन, भ्यान्टिलेसनको अभाव छ । यो स्थान नै कला क्याम्पस, कला अध्ययनका लागि अनुपयुक्त स्थानमा रहेको छ । सायदै विश्वमै यो दुरा अवस्थामा कला क्याम्पस रहेको छैन । यता भीडभाड, कोलाहल, खुल्ला स्थानको अभाव र जीर्ण संरचनाले विद्यार्थीले भयरहित निसंकोच अध्ययन गर्ने वातावरण नै छैन । २५ वर्ष जति अघि इन्जिनियरहरूले यो भवन बस्न अनुपयुक्त रहेको भनी सिफारिस नै गरेका थिए ।

पूर्वाधार विकास र विस्तारलाई क्याम्पसले कसरी हेरेको छ त ?

हेर्नोस्, म क्याम्पस प्रमुख भएर यहाँ आएपछि क्याम्पससँग सम्बन्धित विद्यार्थी, संघ संगठन, स्ववियु प्राध्यापक, अभिभावक, प्रशासन सबैसँग समय समयमा यो विषयमा छलफल चलाइरहेको छु । यो स्थान र भवन कला क्याम्पसको लागि अनुपयुक्त रहेकाले हामीले त्रिविलाई पटकपटक जानकारी गराएर स्थानास्तरणका लागि अनुरोध गरे तापनि कुनै सुनुवाई भएन । वि.सं. २०५८ मा नै त्रिवि परिसर कीर्तिपुरमा ललितकलाको भवन निर्माण सम्पन्न भएपनि स्नातकोत्तर तहभन्दा तलको कक्षा सञ्चालन गर्न नमिल्ने भन्दै त्रिविले भोटाहिटीमै कोचिन बाध्य पारेको छ । त्रि.वि. कै आंशिक आयुर्वेद क्याम्पसलाई चाहिँ स्नातक सञ्चालन गर्न दिएको छ । ललितकलालाई चाहीँ छैन । यहाँ त्रिविले हामीलाई पक्षपात गरेको छ । हामीले पूर्वाधार विकासलाई गम्भीर रूपमा लिएका छौं ।

ललितकला क्याम्पसलाई नमुना बनाउन के गर्न जरुरत देख्नु हुन्छ ?

ललितकलालाई नमुना बनाउन आवश्यक छ । सबैले आफ्नो ठाउँबाट सोच्ने र सहयोग गर्ने हो भने असम्भव पनि छैन । मलाई लाग्छ हालको यो भवनलाई व्यापारिक complex बनाउने जसबाट राम्रो आर्थिक लाभ गर्न सकिन्छ । यो राजधानीको Prime commercial क्षेत्रमा पनि छ । शान्त, सुरम्य वातावरणमा क्याम्पस सार्ने, यसलाई स्वयत्त बनाउने र क्रमिक रूपमा क्याम्पसलाई कला विश्वविद्यालयको रूपमा विकसित गर्नु जरूरत रहेको छ ।

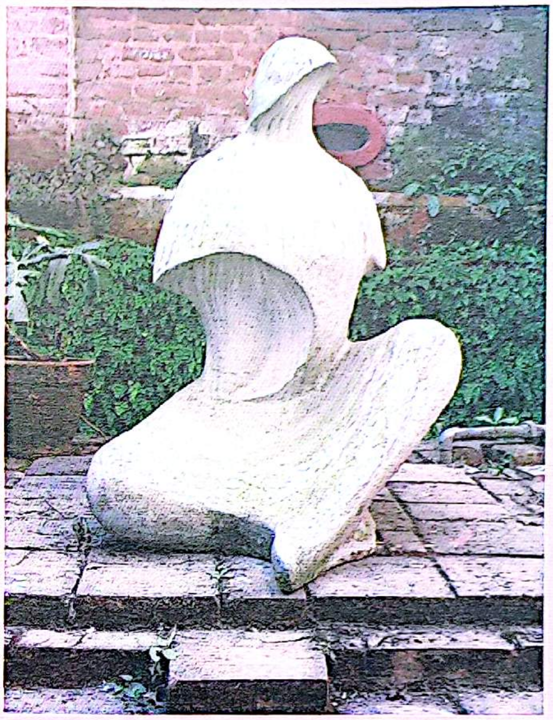

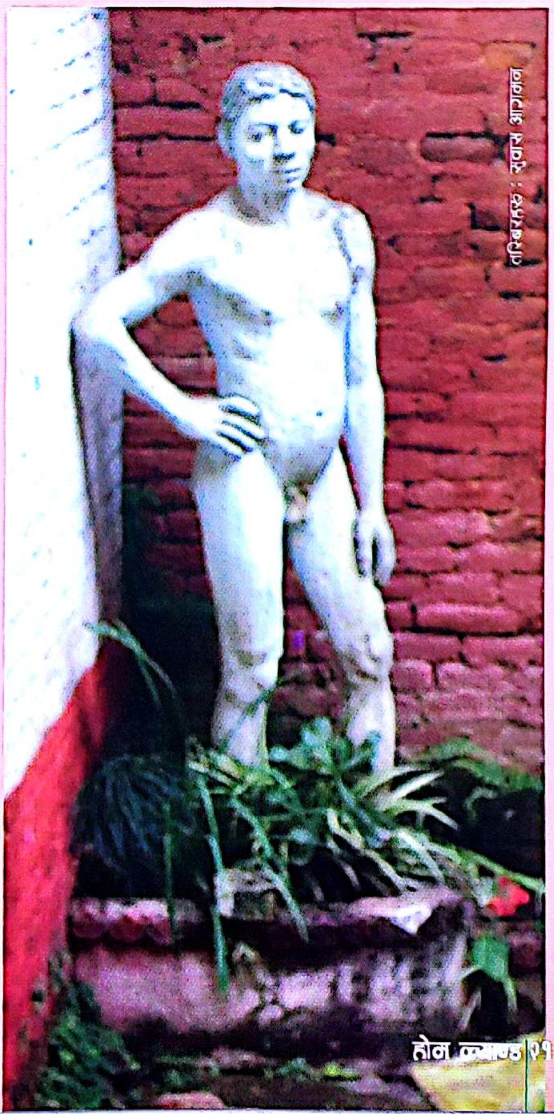

तस्बिरहरू : सुवास [illegible]

ललितकला क्याम्पसको जीर्ण भवन, इन्सेटमा क्याम्पस प्रवेशद्वार (पृष्ठ २०) र क्याम्पस परिसरमा रहेको अर्धअमूर्त मुर्तिकलामाथि तथा नग्न पुरुष मुर्ति तल ।

२०३४ सालदेखि निरन्तर मुर्तिकला अध्यापन गर्दै आउनुभएको प्राध्यापक हर्षबहादुर शाक्य आफ्ना तथा विद्यार्थीका कलाकृतिका साथ ।

हाल ललितकला क्याम्पसमा प्रवीणता प्रमाणपत्र तह, स्नातक तह र स्नाकोत्तर तहको अध्ययन/अध्यापन हुने गर्दछ । चित्रकला, मूर्तिकला र संगीतको सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक अभ्यास ज्ञान प्राप्त गर्ने यो त्रिविको एकमात्र आंशिक क्याम्पस हो । वि.सं. २०३० मा त्रिविको आंशिक क्याम्पसको मान्यता पाएपछि यसले सुरूका वर्षमा चित्रकला, मूर्तिकता र संगीतको प्रवीणता प्रमाणपत्र तहमा अध्यापन गर्दथ्यो भने स्नातक २०३३/३४ र स्नातकोत्तर तह २०६६/६७ बाट सञ्चालनमा आएको हो । स्नाकोत्तर तहमा पनि MFA (मूर्ति, चित्र), र M.MUS (संगीत) अध्यापन प्रारम्भ भएको छ । विश्वव्यापी मापदण्ड अनुरूप स्नातकोत्तरमा एउटा विषयमा १० जनाभन्दा बढी विद्यार्थी भर्ना हुने र विद्यार्थीको पढ्न पाउने अधिकारलाई ध्यानमा राखी मूर्तिमा–१२, चित्रमा–८० र संगीतमा–२५ जनालाई भर्ना लिइएको कुरा बताउनु हुन्छ क्याम्पस प्रमुख राजु मानन्धर ।

वर्तमान क्याम्पस प्रमुख राजु मानन्धरको आगमनपछि क्याम्पसको मुहार फेरिएको धारणा विद्यार्थीहरूको छ । ललितकला क्याम्पसलाई सीमित श्रोत साधानमा रहन बाध्य पारिएको धारणा मानन्धरको रहेको छ । लामो समयसम्म स्नाकोत्तर अध्यापन स्वीकृतिका लागि पर्खनुपरेको र २०५५ मा कीर्तिपुरमा निर्माण भएको ललितकला भवनमा स्नातकोत्तर तह अन्य तहको अध्यापन गर्न नपाएकोले विद्यार्थीलाई सही शिक्षा उचित वातावरणमा दिन बाधा उत्पन्न भएको धारणा व्यक्त गर्नुहुन्छ क्याम्पस प्रमुख मानन्धर ।

भौतिक संरचनाको अभावका कारण विद्यार्थीहरूलाई शिक्षामा बाधा रहेको छ । विद्यार्थी हकहितका नाममा हुने बन्द हड्तालले यो क्याम्पस देखे जस्तो लाग्दैन । क्याम्पसको सर्वांगीण सुधारका लागि विद्यार्थी, राजनीतिक दलहरूको पनि महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । "पुरानो, अनावश्यक भवनलाई भत्काएर नयाँ सुविधा सम्पन्न संरचना बनाउनुपर्छ । पुरानो ध्वंसले मात्र नयाँ सिर्जनाको सुरुवात गर्दछ । तसर्थ ललितकला क्याम्पसको लागि यो भवन र स्थान दुवै अनुपयुक्त रहेकाले यो संरचनालाई ध्वस्त पारेर नयाँ बनाउनु र साधन अध्ययनको हिसाबले उपयुक्त ठाउँमा क्याम्पस सार्नुपर्ने आफ्नो युनियनको धारणा रहेको कुरा राख्नुहुन्छ अ.ने.रा.स्व.वि.यू (क्रान्तिकारी) ललितकला इकाईका उपाध्यक्ष केशवप्रसाद सेढाई ।

भवनबाट सिर्जित समस्याको कथा ललितकला क्याम्पसको मात्र होइन राजधानीका प्रायः सबै सरकारी क्याम्पसको अवस्था उस्तै नै छ । त्रिचन्द्र क्याम्पस, आरआर, सरस्वतीलगायतका क्याम्पसको भौतिक अवस्था हेर्दा सरकारी क्याम्पसमा पढ्नु जोखिम मोल्नुजस्तै नै बनेको छ । राणा शासनको पतनसँगसँगै, सरकारीकरण गरिएका राणाका तत्कालीन दरबार, निजी भवनहरू नै अहिले सरकारले मन्त्रालय, कलेजको रुपमा सञ्चालनमा ल्याएको पाइन्छ । शताब्दीअघिका भवनलाई आजपर्यन्त उचित मर्मत सम्भार नगरी यथाअवस्थामा सञ्चालन गर्नुले विभिन्न समस्याहरू निम्तिएका हुन् । व्यक्तिगत प्रयोजनका लागि निर्माण गरिएको संरचनामा कलेज सञ्चालन गर्नु भनेको 'टाउको दुखेको औषधि नाइटोमा लगाई' भनेको जस्तै हो ।

कामना
सप्लायर्स
तीनथाना काठमाडौं, ०१-४३१३४४३

प्रो. माईला दाई
९८५१०६६३५६, ९८५१०८४११८

हाम्रो सेवाहरू :
महादेव वेशीको कालो तथा सफा रोडा, सफा बालुवा, ढुङ्गा, ग्राभेल चिप्स र माटो तथा घर निर्माण सामाग्रीहरु सुपथ मूल्यमा उपलब्ध गराइन्छ ।

वर्ष ९, अंक ३, पुस, २०६६ मूल्य रु. ५०।-

होम ल्याण्ड

राष्ट्रिय मासिक

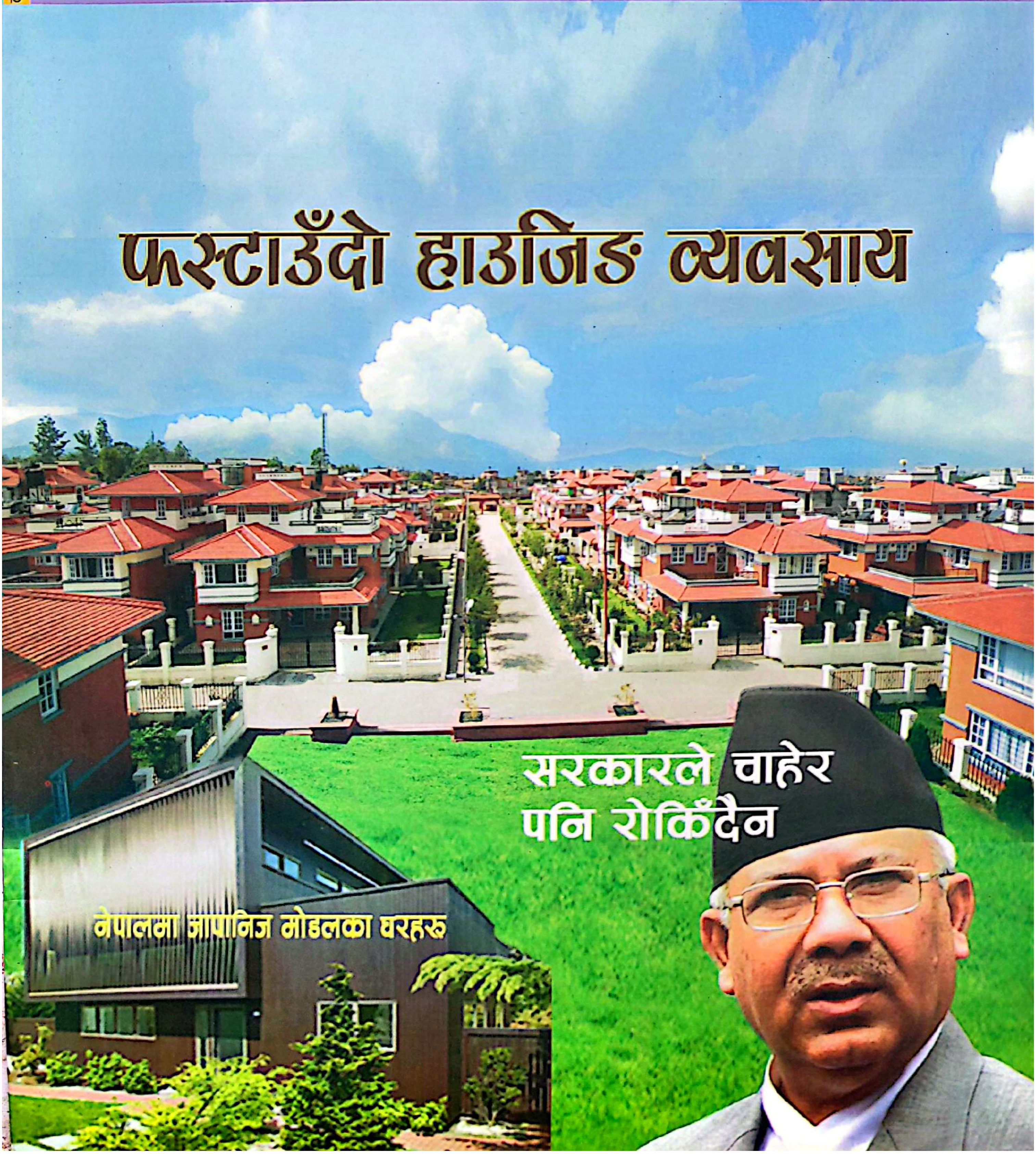

फस्टाउँदो हाउजिङ व्यवसाय

सरकारले चाहेर पनि रोकिँदैन

नेपालमा जापानिज मोडलका घरहरु

होम ल्याण्ड
HOMELAND NATIONAL MAGAZINE
Regd. No: 45/066/67
वर्ष १ अंक ३ पुस

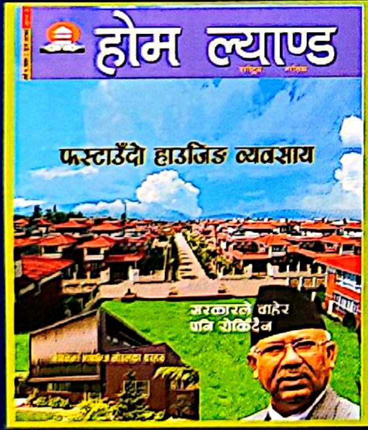

प्रकाशक : मधुकुमार श्रेष्ठ
प्रधान सम्पादक : प्रकाश अधिकारी
सम्पादक : सुवास आचार्य/प्रवीण पोखरेल
व्यवस्थापन : कृपा श्रेष्ठ/भाष्कर श्रेष्ठ
संवाददाता : तीजा भुसाल
फोटोग्राफी : प्रकाश तिमल्सिना
कानुनी सल्लाहकार : निर्भयराज पौडेल
ग्राफिक्स : महाप्रसाद रिजाल 'मनोज' (९८४१३७२७७०)
मुद्रण :

सम्पर्क :
होम ल्याण्ड मासिक
पोष्ट बक्स नं. ८९७५ इपिसी ५७०५
कुलेश्वर, काठमाडौं
फोन नं. : ०१-४२७३२८४
ईमेल : homelandmagazine@gmail.com

सह्रानीय कदम

घर जग्गाजस्तो अनुत्पादक क्षेत्रमा बैंकिङ कर्जाको लगानी तीव्र बनेपछि हाल आएर राष्ट्र बैंकले घर जग्गा खरिद बिक्रीमा दिइने कर्जा नियन्त्रण गर्न सीमा बोकेको छ । बैंकबाट जारी निर्देशनअनुसार वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाले 'रियलस्टेट' र 'आवासीय क्षेत्र' मा कर्जाको ४० प्रतिशभन्दा बढी ऋण दिन पाउने छैनन् । यो सह्रानीय कदमबाट भूमाफिया/आवास माफियाबाट भयरहेको आफूखुसी कृतिम मूल्यवृद्धि नियन्त्रणमा आई स्वच्छ बजारको निर्माण र स्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनेछ । यो कदमबाट घरजग्गाको अस्वभाविक कर्जा वृद्धि मार्फत अर्थतन्त्रमा आउन सक्ने समस्या निइन्त्रणमा मद्दत पुग्ने देखिन्छ । बैंकले घरजग्गामा कर्जालाई नियन्त्रण गर्नुपर्ने विषयमा अर्थ जगतमा हल्ला चलेकोलामो समय बितिसकेको थियो । घरजग्गा कर्जा अनुत्पादक रहेको र असुरक्षित बन्दै गएकाले पनि कडाइ गर्नु उपयुक्त थियो । राष्ट्र बैंकको यो कदमले परिपक्व नभइसकेको नेपाली बैंकिङ क्षेत्रलाई सुरक्षित बनाउन सहयोग पुग्नेछ ।

बैंकहरूले वास्तवमै नेपाल जस्तो विकासोन्मुख देशको ग्रामीण अर्थतन्त्र मजबुत बनाउन घरजग्गाको लगानी बन्द गरेर साना तथा मझौला उत्पादनमूलक उद्योगहरूमा लगानी गर्नुपर्दछ । यसरी मात्र नेपाल आर्थिक रूपमा समृद्ध भई नयाँ नेपाल बन्नेछ । सहरमा मात्र केन्द्रित बेंकहरू लगानीलाई विविधीकरण गर्दै अन्य सम्भावित क्षेत्रको पहिचान गर्ने तथा गाउँ गाउँमा छिर्नुले नेपालमा सही 'आर्थिक क्रान्ति' को विजारोपण गर्नेछ । बैंकहरूले अब सरकार तथा अन्य क्षेत्रसँग मिलेर जलस्रोत तथा ठूला उद्योगमा लगानी विस्तार गर्नु आजको आवश्यकता र पूँजीको सही परिचालन पनि हो । उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानीको विस्तार नै बैंकहरूको अबका दिनमा लगानीका सही विकल्प हुन् ।

घरजग्गा खरिद बिक्री कर्जामा तोकिएको सीमाले अन्ततः यो क्षेत्रको दिगोपनाको लागि भरपुर मद्दत पुग्दछ । नीति निर्देशन निर्माण गर्दा जो कोही निकायले सरोकारवालाहरूको, विज्ञहरूको राय सुझावलाई भने उचित प्राथमिकता दिनु अत्यावश्यक हुन्छ । राष्ट्र बैंकले यस क्षेत्रमा लगानी गरेर विशेषज्ञ भइसकेका (व्यवसायी) सँग छलफल गरेर नीति ल्याएको भए अझ राम्रो हुनेथियो भन्ने जसता कुराहरू बहसमा आइरहेका छन् । व्यवसायीहरूको यो तर्क स्वागतयोग्य छ । विज्ञ र सरोकारवालाको सहभागिताले दिगो नीतिको निर्माण गर्दछ, सम्भावित जोखिमको पनि सहज न्यूनीकरण गर्दछ । यो विश्वव्यापी प्रजातान्त्रिक मान्यता हो र यसको अनुसरण गर्नु सभ्य नागरिकको कर्तव्य र धर्म पनि हो ।

●